

Finanční krize a boží vůle

Psáno pro Britské listy, zveřejněno 15.10.2008

Je s podivem kolik papíru se popíše, kolik obrazovek rozsvítí, jen proto abychom byli každý den vtaženi do dalších dílů reality show zvané finanční krize. Desítky důvěryhodně vyhlížejících bankéřů, expertů a analytiků nás tlumenými hlasy informují o opatřeních, která nepomohou, o světlé budoucnosti, která nenastane. Lež se kupí na lež. Ale show must go on.

Jedno mají všichni ti matoucí ideologové peněz společné. Skálopevné přesvědčení, že se jedná nepříjemný, ale v podstatě náhodný a okrajový proces. O proces, který jen tak trochu poškodil lak karoserie posledního modelu kapitalismu. O problém, který oni a naši čačtí politici dřív nebo později zvládnou. Poškrábaný lak přestříkají novou, ještě zářivější, metalízou. A umožní laskavě nám ostatním, nezasvěceným, vrátit se zpět do lůna matky spotřeby. Geniální. Kapitalismus ale není stroj, který byl chytrými hlavami zkonstruováni k potěše finančních magnátů. Je to jen název pro skupinu procesů, které probíhají ve společenství přírody a lidstva na planetě Zemi. V neustále se měnícím superorganizmu v jehož žilách proudí materiál, peníze a informace. V mraveništi všech individuálních inteligencí lidských i nelidských. Kapitalismus je zaživací trakt megaobra sedícího na planetě.

Podléháme iluzi, že jsme procesy v dlouhou evoluci zdokonalovaných střevech schopni popsat, kontrolovat a řídit. Není to pravda jak se právě teď názorně ukazuje. Celý zaživací trakt totiž nevznikl z našeho záměru, z naší vůle. Je to produkt mnoha zkoušek a omylů, produkt nelidských selekcí ale jen trochy lidského genového inženýrství. Kapitalismus neřídíme, my ho prožíváme.

Nemůžeme ale vyloučit, že všechny ty navrstvené děje řídí nějaká jiná, vyšší moc - jiná než lidská inteligence. Bůh je při studiu vlastností ekonomických systémů naprosto legitimní a oprávněnou hypotézou. A jestliže Bůh existuje a interaguje s lidským společenstvím, musí tak nutně činit nepřímo. Přímé a veřejné ovlivňování by degradovalo naše unikátní osobnosti a činilo je nepotřebnými. Alespoň iluze svobodné vůle (a z toho plynoucí pocit zodpovědnosti za vlastní činy) je nutnou podmínkou zdokonalování našich duší. To Boha velmi omezuje a vystavuje útokům. Část populace totiž odmítá pochopit, že On, všemohoucí, slitovný a milující, nemůže zabránit lidským zvěrstvům. On však ví, že by tím likvidoval naději, že jich někdy v budoucnu snad ubude.

To ovšem neznamená, že Bůh úplně rezignoval na to nás ovlivňovat - jen přitom nechce porušovat jím samým ustanovená pravidla. Nelze mu tedy jinak, než zásahy omezovat na drobné změny scénářů spektaklů promítaných na naše sítnice, komponovaných údajně podle zákonů, které jsme ve své pýše vymysleli. Doufá, že ty drobné zásahy do logiky děje postřehneme a správně si je vyložíme.

Boží politice by odporovalo, dávat veřejně najevo, že současná finanční krize je jeho dílem. Řada indicií nás nicméně opravňuje brát takovou možnost vážně. Především můžeme předpokládat, že Bůh nás nebude upozorňovat na věci kolem nás v případě, že jdeme po správné cestě správnou rychlostí. Mohl by tak ve své dobrotě činit v případě, že se blížíme srážu, za kterým cení zuby pandemická katastrofa a nemáme v úmyslu změnit směr.

Je nošením dříví do lesa opakovat, že synergické efekty, plynoucí z ekonomické nerovnováhy, všeobecného nedostatku surovin, kontaminace prostředí a vývoje nových zbraní, skládají třaskavou směs. Globální finanční kapitalismus však

takové předpovědi průjmů nerad slyší a - v nadšené spolupráci médií, která ovládá - nás před nimi chrání. Bůh ale možná má jiný názor než lenní páni a jejich vazalové. Je to totiž velký svéráz. Prý ani nesleduje CNN.

Je více než jisté, že trvalým zesměšňováním politiků řešících už více než rok nejdříve hypoteční a nyní globální krizi, nám Bůh naznačuje co si si myslí o jejich kompetentnosti řídit svět. Media - vědoucí jací jsme my jejich čtenáři závistivci - shora dolů a zdola nahoru rozebírají zlé činy a nemorální platy manažerů krachujících finančních institucí, které činí odpovědné za vývoj věcí. Jaká je v tom ale logika vinit chudáky, kteří se jen snažili vydělat trochu peněz? Vinni jsou ti, jejichž úkolem je vydávat správná pravidla stravování a dohlížet zda si bankéři myjí ruce. Místo toho se však naši politici chystají namísto velkých chyb dělat chyby ještě větší. Vlězt do megastřev a začít obra léčit zevnitř. Každému, kdo je vybaven zdravým (nebo selským?) rozumem, musí být jasné na jaké jediné místo sebe i nás tímto postupem dovedou. Stát nemůže být zároveň tím kdo určuje pravidla, tím kdo je kontroluje a tím kdo podniká - a tedy profituje na jejich nedodržování.

Bylo by ale s podivem, že by On pořádal tak výpravné divadlo jen aby odkryl triviální fakta. Pohled na ty směšné figurky je nesporně božskou zábavou, ale kus je notně obehnaný. Zdá se pravděpodobnější, že autor neměl v úmyslu stvořit jen jednoaktovku. Prvé dějství je třeba chápat jako působivé antré, které zdůrazní v druhém dějství překvapivě se rozvíjející recesní zápletku. S tím koresponduje i důraz kladený na až divadelně klidný postoj obyčejných občanů, kteří se zdají nevnímat rostoucí krizovou bestii vykrmovanou mediálními opatrovateli. Normální lidé žijí dál své normální životy, přestože jejich daně jsou po miliardách rozdávány bohatým (kdyby nám alespoň odpustili ty poplatky za vedení účtů!). Nenastává panika. Nevypukají demonstrace. Bankéři nevisí na lucernách (jeden snad prý dostal pěstí ve fitcentru).

Z nejreálnějšího sociologického průzkumu, který nám Bůh nezištně poskytuje, můžeme vyvodit převratné závěry. Dovolují nahlížet za oponu budoucnosti s určitým optimismem. V podobenství vyfabulované krize finální se nám dostává návodů jak řešit tu skutečně velkou krizi, ve které proti sobě stojí Jih a Sever, Člověk a Příroda.

Redukce spotřeby energií a omezení množování hmotných statků obyvateli průmyslových zemí, které jediné může být nadějí pro pokojné soužití lidstva s planetou, je dosud halasně odmítáno. Především na základě axiomatické predikce bouřlivého nesouhlasu mas s něčím tak kacířským a na základě údajné neschopnosti ekonomického systému přežít takový vývoj. Masy ale, zdá se, projevují více rozumu akceptovat bludy, než jejich vůdci je kázat. A ekonomický systém - ten si pomáhá sám. Současná krize není výraz jeho nedokonalosti. Naopak. Je to důkaz jeho obdivuhodných schopností generovat nové regulační mechanismy.

Bůh ví, že nikoho netěší, musí-li odložit koupi auta nebo stěhování do nového bytu. V euroatlantickém prostoru však hospodářská stagnace, nebo - Bůh chraň - dokonce pokles, již nevyvolají existenční katastrofu celých tříd obyvatelstva jako v třicátých letech dvacátého století. Ano, důchody a příspěvky představují stále nižší a nižší procento z reálných mezd a sociální stát je demontován. Zároveň však ony reálné mzdy, se kterými se úroveň postižených poměruje, stále rostou. A s nimi životní úroveň. V absolutním měřítku proto na tom bude proto nezaměstnaný v roce 2009 mnohem lépe než nezaměstnaný v roce 1929. A proto je i reálný strach ze zastavení růstu menší.

Rozumně plánovaná dlouhodobá recese vůbec nemusí znamenat tragedii a dokonce ani snižování životní úrovně - pokud o ní neuvažujeme jen v

supermarketech. Může nás zato vyvést z nekonečného katastrofického kolotoče drancování přírodních zdrojů a ožebračování třetího světa. Může nám otevřít cestu ke skutečné globální spolupráci a eliminovat ideologická ostří broušená ekonomickou nespravedlností.

Věřím, že to je to boží poselství, které můžeme vyčíst ze scénáře globální finanční krize. Bůh nám nabízí ruku ke spolupráci při přeměně současného světa. Při realizaci největšího ekonomického projektu dějin. Tu ruku však musíme, podat my obyčejní lidé - ne naši politici. Protože o čistotě jejich rukou víme své.